

13. jul

Dan državnosti Crne Gore

Dan državnosti Crne Gore se slavi kao znak sjećanja na 13. jul 1878. godine kada je Crna Gora na Berlinskom kongresu dobila međunarodno priznanje kao nezavisna država i na opštenarodni Trinaestojulski ustanak 1941. godine.

Na kraju Veljeg rata 1876 – 1878 Crna Gora se našla u povoljnoj situaciji. Rat je završen bez izgubljene bitke, a ratna slava počivala je na pobjedama na Vučjem dolu i Fundini i na tri osvojena grada Nikšić, Bar i Ulcinj. U martu 1878. godine u mjestu San Stefan vođeni su mirovni pregovori između Rusije i Osmanskog carstva. Osmansko carstvo je priznalo Crnoj Gori nezavisnost i teritorijalno proširenje. Sa novodobijenim oblastima u Hercegovini, sjevernoj Albaniji, Polimlju i Primorju teritorija Crne Gore iznosila je preko 15000 km². Plašeći se ruske dominacije na Balkanu, Britanija i Austrougarska nijesu priznavale odluke Sanstefanskog mirovnog ugovora. Zato je odlučeno da se u Berlinu sazove kongres na kojem će biti izvršena revizija Sanstefanskog mirovnog ugovora. Berlinski kongres otpočeo je sa radom 13. juna 1878. godine. Na kongresu su učestvovali predstavnici Osmanskog carstva, Rusije, Austrougarske, Njemačke, Velike Britanije, Francuske i Italije. Predstavnici Crne Gore na Berlinskom kongresu su bili vojvoda Božo Petrović i vojvoda Stanko Radonjić. Prva sjednica Kongresa u Berlinu na kojoj se raspravljalo po pitanju Crne Gore održana je 1. jula 1878. godine. Rad Kongresa u Berlina je završen 13. jula 1878. godine. Od 64 člana Berlinskog ugovora na Crnu Goru se odnosi osam članova (od 26. do 33. člana). Crnoj Gori je priznata međunarodna nezavisnost i teritorijalno proširenje. Crnoj Gori su priključeni gradovi Nikšić, Podgorica, Spuž, Kolašin, Andrijevića, Plav, Gusinje i Bar. U zamjenu za Plav i Gusinje Crnoj Gori je dodijeljen Ulcinj. Nakon Berlinskog kongresa državna teritorija Crne Gore iznosila je 9475 km² što je bilo proširenje za preko 5000 km². Značajna promjena u državnom i političkom životu Crne Gore bila je i ta što su novi državljani postali muslimani i katolici. Njihova ranopravnost, nepovredivost imovine i garantovanje građanskih, političkih, ekonomskih i vjerskih prava utvrđena je posebnim članom Berlinskog ugovora. Bila je to osnova ka stvaranju građanskog i multietničkog društva.

Nakon vojnog sloma i kapitulacije Jugoslavije 17. aprila 1941. godine teritoriju Crne Gore zauzele su italijanske trupe. Najvišu okupacionu vlast u zemlji predstavljao je Viskoi civilni komesarijat sa širokim ovlašćenjima italijanske fašističke vlade. Dok su okupatori radili na uspostavljanju marionetskog režima, rukovodstvo KPJ je otpočelo pripreme za otpor i oružanu borbu. Rukovodstvo KPJ donijelo je 4. jula 1941. godine odluku o podizanju oružanog ustanka protiv okupatora, a nekoliko dana kasnije na sastanku u selu Stijena Piperska, Pokrajinski komitet KPJ za Crnu Goru napravio je plan ratnih dejstava. Ustanak je počeo u ranim jutarnjim satima 13. jula 1941. godine, napadom na Virpazar. Borbe su nastavljene tokom dana, napadom na italijanske kolone kod Kufina, na Pavlovoj strani, na putu Cetinje-Budva, na Koščelama i u rejonu Careva Laza. Ubrzo su se ove prve oružane akcije pretvorile u opštenarodni ustanak koji

je obuhvatio čitavu Crnu Goru. Ustaničkom jezgru ubrzo se priključuje veliki broj stanovnika Crne Gore, tako da je broj ustanika bio veći od 30000. Već 13. jula oslobođeni su Virpazar, Čevo, Mišići, Petrovac, Rijeka Crnojevića, narednih dana i Andrijevića, Berane, Kolašin, Danilovgrad, Bijelo Polje, Žablak, Šavnik, Grahovo. Za desetak dana oslobođena je gotova sva Crna Gora osim Cetinja, Podgorice, Nikšića i Pljevalja i gradova na primorju.

Trinaestojulski ustanak predstavlja fenomen Drugog svjetskog rata. Bio je to prvi oštenarodni ustanak u porobljenoj Evropi. Desio se kada je nacifašizam bio u najvišem usponu. Vijest o Trinaestojulskom ustanku za vrlo kratko vrijeme je obišla svijet. Ohrabrujuće je djelovala na pokrete otpora u Evropi a čuveni francuski filozof Sartr ga je ocijenio kao veličanstveni događaj evropske istorije XX vijeka. Crnogorski ustanak je posebno imao značaj i podsticaj za najbliže okruženje a KPJ je sugerisala drugim nacionalnim organizacijama KPJ da se ugledaju na crnogorski narod i da krenu u opštenarodne ustanke.

Danas, 142 godine nakon Berlinskog kongresa i 79 godina nakon Trinaestojulskog ustanka u Crnoj Gori dužni smo da se sjećamo slavnih dostignuća naše istorije. Trinaesti jul kao simbol crnogorskog slobodarskog duha nas obavezuje da afirmišemo njegovo nasljeđe i tradiciju i da budemo svjesni žrtve koja data za našu slobodu.

Srećan Dan državnosti Crne Gore!